

BIBLIOTECA DE DREPT PENAL

Biblioteca inițiată și coordonată de **Sergiu BOGDAN**

- Tomul 1:** Cristian MITRACHE – Suspendarea executării pedepsei
Tomul 2: Sergiu BOGDAN – Eroarea în dreptul penal
Tomul 3: Constantin DUVAC – Pluralitatea aparentă de infracțiuni
Tomul 4: Mircea DAMASCHIN – Dreptul la un proces echitabil în materie penală
Tomul 5: Voicu PUȘCAȘU – Presumpția de nevinovăție
Tomul 6: Claudia-Florina UȘVAT – Infracțiunile de corupție în contextul reglementărilor europene
Tomul 7: Costică DIȚĂ – Partea responsabilă civilmente în procesul penal
Tomul 8: Carmen-Adriana DOMOCOȘ – Fapta omisivă și incriminarea ei în legea penală română
Tomul 9: Maria OPREA – Infracțiuni contra înfăptuirii justiției
Tomul 10: Voicu PUȘCAȘU – Dreptul la tăcere și la neauto-incriminare
Tomul 11: Radu SLĂVOIU – Protecția penală a vieții private

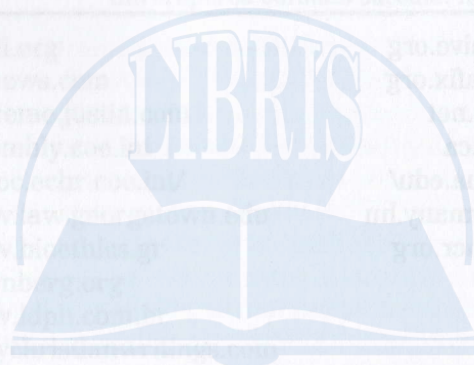
Asist. univ. dr. **ANCUȚA ELENA FRANȚ**

ÎNTRERUPEREA CURSULUI SARCINII *REPERE JURIDICE ȘI ETICE*

Universul Juridic

București

-2016-

Cuprins

ABREVIERI	9
ARGUMENT	11
Capitolul I. Cadrul general în care se situează problematica avortului	13
Precizări cu privire la modul de abordare	13
1. Semnificația termenului „avort”	16
1.1. Sensul medical al termenului „avort”	16
1.2. Sensul juridic al noțiunii de „avort”	17
1.3. Sensul din vorbirea curentă	17
1.4. Concluzii cu privire la sensul termenului „avort”	18
2. Embrion, făt, produs de concepție. Definiții	18
2.1. Importanța stabilirii sensului corect al termenilor „embrion”, „făt”, „produs de concepție”	18
2.2. Sensurile termenului „embrion”	19
2.3. Semnificațiile termenului „făt”	20
2.4. Noțiunea de „produs de concepție”	21
2.5. Concluzii cu privire la accepțiunile termenilor „embrion”, „făt”, „produs de concepție”	21
3. Concepție, fecundație. Definiții	22
4. Despre posibilitatea de abordare a chestiunii avortului din perspectivă criminologică	23
4.1. Despre cauzele avortului	23
4.2. Dificultatea de încadrare a fenomenului avortului în sfera criminologiei. Opinie	26
5. Istoria ideologiilor referitoare la fapta de provocare a avortului	27
5.1. Izvoare preistorice	27
5.2. Reglementarea avortului în lumea antică	29
5.2.1. Viziune de ansamblu	29
5.2.2. Statutul avortului în Roma antică	30
5.2.3. Statutul avortului în Grecia antică	35
5.2.4. Jurământul lui Hippocrate. Importanța acestuia în definirea statutului avortului	37
5.3. Statutul avortului din Evul Mediu până la primele încercări de liberalizare. Viziune generală	38

5.3.1. Caracterul confuz al cunoștințelor privind formarea și dezvoltarea intrauterină a fătului.....	38
5.3.2. Regimul sever al sancționării avortului.....	40
5.3.3. Paradoxul incompatibilității dintre ideologie și practică în materie de avort.....	43
5.4. Secolul XX. Liberalizarea avortului.....	45
5.4.1. Primele încercări de liberalizare a avortului	45
5.4.2. Marea schimbare în privința statutului avortului. Semnificații.....	45
5.5. Concluzii cu privire la istoria concepțiilor referitoare la avort	48
6. Concepții religioase referitoare la avort	50
6.1. Viziunea creștină în privința avortului	50
6.1.1. Definirea problemei. Izvoare biblice	50
6.1.2. Concepția primilor creștini cu referire la avort.....	53
6.1.3. Concluzii cu privire la schimbarea perspectivei asupra avortului, consacrată de primii creștini	54
6.1.4. Apariția nuanțarilor în concepția creștină privind avortul	55
6.1.5. Instituționalizarea Bisericii. Viziunea consacrată în cadrul primelor Concilii privind statutul avortului.....	57
6.1.6. Concluzii privind statutul avortului, stabilit în cadrul primelor Concilii Bisericești	59
6.1.7. Concepția Bisericii Ortodoxe cu privire la avort.....	60
6.1.8. Viziunea Bisericii Catolice în privința avortului. Evoluție.....	60
6.1.8.1. Viziunea însuflețirii consacrată de Sfântul Augustin. Opinie	60
6.1.8.2. Secolul VII d.H. Interzicerea metodelor contraceptive. Concentrarea atenției asupra comportamentelor imorale care puteau duce la avort.....	63
6.1.8.3. Secolul VIII d.H. Admiterea la nivel ideologic a justificării avortului din motive economice	63
6.1.8.4. Secolul XII d.H. Avortul este considerat echivalentul unui omor. Menținerea ideii de „însuflețire întârziată”. Concepția lui Toma din Aquino	64
6.1.8.5. Secolele XIX-XX. Renunțarea la teza „însuflețirii întârziate”. Avortul este considerat echivalentul unui omor pe toată durata sarcinii.....	67

6.1.8.6. Concluzii cu privire la concepția Bisericii Catolice în materie de avort.....	71
6.1.8.7. Un punct de vedere în legătură cu ideologia catolică referitoare la avort.....	72
6.1.9. O opinie privind viziunea creștină asupra avortului.....	73
6.2. Concepția budismului cu privire la avort.....	73
6.3. Concepția hinduismului în privința avortului	74
6.4. Viziunea islamismului asupra fenomenului de avort	75
6.5. Viziunea iudaică asupra avortului.....	77
6.6. Concluzii cu privire la concepțiile religioase referitoare la avort	78
7. Perspective feministe cu privire la avort. Evoluție și semnificații	81
7.1. Importanța analizării perspectivei feministe asupra avortului. Opinie	81
7.2. Definiții ale feminismului. Moduri de abordare.....	83
7.3. Primul val al feminismului. Predominanța atitudinii antiavort	84
7.4. Al doilea val al feminismului. Promovarea intensă a avortului ca mijloc de emancipare a femeii	87
7.5. Al treilea val al feminismului. Avortul este acceptat ca măsură extremă, doar dacă nu există o altă soluție.....	89
8. Concluzii privind cadrul general în care se situează problematica avortului.....	90
Capitolul II. Statutul și reglementarea avortului în România.....	93
1. Modul de abordare a avortului în societatea și legislația românească. Viziune istorică – de la cele mai vechi surse până la reincriminarea avortului, realizată prin Legea nr. 140/1996.....	93
1.1. Cadrul problemei. Obiective	93
1.2. Viziunea asupra avortului în lumea geto-dacă. Ipoteze	94
1.3. Reglementarea avortului în lumea românească medievală.....	94
1.4. Incriminarea faptelor abortive în Codul penal din 1864	98
1.5. Reglementarea avortului în Codul penal din 1936	99
1.6. Regimul permisiv în privința avortului, instituit prin Decretul nr. 463/1957	103
1.7. Interzicerea avortului prin Decretul nr. 770/1966. Consecințe.....	104
1.8. Incriminarea avortului în Codul penal din 1968	107

1.9. Sporirea restricțiilor privind avortul realizată prin Decretul nr. 441/1985.....	108
1.10. Decretul-lege nr. 1/1989. Liberalizarea extremă a avortului. Efecte	109
1.11. Legea nr. 140/1996. Reincriminarea avortului	110
2. Forma actuală de incriminare a avortului în România. Infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii	111
2.1. Precizări prealabile	111
2.2. Condițiile preexistente ale infracțiunii	112
2.2.1. Obiectul juridic al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii	112
2.2.1.1. Identificarea problemei de analizat	112
2.2.1.2. Obiectul juridic generic	114
2.2.1.3. Obiectul juridic special. Ipoteze	115
2.2.1.3.1. Protecția fătului – obiect juridic principal. Argumente.....	116
2.2.1.3.2. Protecția femeii însărcinate – obiect juridic principal. Argumente	122
2.2.1.3.3. Protecția fătului și a femeii însărcinate – elemente cu pondere egală în definirea obiectului juridic	126
2.2.1.3.4. Alte elemente componente ale obiectului juridic	127
2.2.1.3.5. Analiza modului în care anumite dispoziții din Constituția României ar putea fi interpretate ca având semnificație în stabilirea obiectului juridic al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii.....	129
2.2.1.3.6. Concluzii privind obiectul juridic al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii.....	131
2.2.2. Obiectul material al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii	137
2.2.2.1. Componentele obiectului material. Aspecte de bază	137
2.2.2.2. Ipoteze de analizat	139
2.2.2.2.1. Ipoteza sarcinii extrauterine	139
2.2.2.2.2. Situația în care fătul este deja mort	141
2.2.2.2.3. Situația în care sarcina nu există.....	143
2.2.2.2.4. Situația în care fătul prezintă grave deficiențe	144

2.2.2.2.5. Situația în care fătul supraviețuiește manoperelor abortive	145
2.2.2.2.6. Situația în care femeia însărcinată intră în stare de moarte cerebrală, iar fătul supraviețuiește	147
2.2.3. Subiecții infracțiunii	148
2.2.3.1. Subiectul activ	148
2.2.3.1.1. Aspecte esențiale	148
2.2.3.1.2. Femeia însărcinată, subiect activ al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii.....	150
2.2.3.1.2.1. Poziția medicinei legale în privința posibilității reale a femeii însărcinate de a-și provoca avortul	152
2.2.3.2. Participația penală	153
2.2.3.2.1. Forme de participație. Comentarii asupra unor soluții din practica judiciară	153
2.2.3.2.2. Discuții privind formele de participație penală a femeii însărcinate	155
2.2.3.3. Subiectul pasiv.....	156
2.3. Conținutul constitutiv al infracțiunii.....	157
2.3.1. Latura obiectivă.....	157
2.3.1.1. Aspecte preliminare	157
2.3.1.1.1. Existența unei sarcini – situație premisă?	157
2.3.1.1.2. Condiții pentru înscrierea manoperelor abortive în sfera ilegalității	158
2.3.1.1.2.1. Semnificația acestor condiții	158
2.3.1.1.2.2. Realizarea avortului în afara instituțiilor medicale sau a cabinetelor medicale autorizate	159
2.3.1.1.2.3. Realizarea avortului de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate obstetrică-ginecologie și drept de liberă practică medicală în această specialitate	159
2.3.1.1.2.4. Vârsta sarcinii de peste paisprezece săptămâni.....	161
2.3.1.1.2.4.1. Importanța acestei condiții	161
2.3.1.1.2.4.2. Momentul inițial al sarcinii. Ipoteze. Consecințe.....	161
2.3.1.1.2.4.3. Momentul final al sarcinii. Ipoteze. Consecințe.....	164

2.3.1.1.3. Tipuri de avort	171
2.3.1.1.3.1. Avortul patologic (spontan)	172
2.3.1.1.3.2. Avortul provocat	174
2.3.1.1.3.2.1. Avortul accidental	175
2.3.1.1.3.2.2. Avortul posttraumatic	178
2.3.1.1.3.2.3. Avortul intenționat legal	179
2.3.1.1.3.2.4. Avortul intenționat ilegal	181
2.3.1.2. Elementul material	181
2.3.1.2.1. Aspecte esențiale. Trăsăturile idonee ale modalităților elementului material	181
2.3.1.2.2. Reflecții asupra caracterului comisiv sau omisiv al modalităților de realizare a elementului material	182
2.3.1.2.3. Mijloace de realizare ilegală a avortului. Criterii de clasificare. Explicații privind modul de abordare	185
2.3.1.2.3.1. Utilizarea substanțelor toxice	187
2.3.1.2.3.1.1. Utilizarea substanțelor toxice ca metodă generală	187
2.3.1.2.3.1.2. Utilizarea substanțelor toxice ca metodă locală	189
2.3.1.2.3.2. Metode fizice generale	189
2.3.1.2.3.3. Metode locale vaginale	190
2.3.1.2.3.4. Metode locale cervicale	190
2.3.1.2.3.5. Metodele locale intrauterine – cele mai utilizate metode de provocare ilegală a avortului	191
2.3.1.2.3.5.1. Instilația intrauterină de lichide	191
2.3.1.2.3.5.2. Perforarea membranelor fetale	192
2.3.1.2.3.5.3. Chiuretajul cavității uterine	193
2.3.1.2.3.5.4. Injectia transabdominală	193
2.3.1.2.3.5.5. Introducerea unei sonde în cavitatea uterină	194
2.3.1.2.4. Concluzii cu privire la elementul material	194
2.3.1.3. Urmarea imediată	195
2.3.1.3.1. Rezultatul specific al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii	195
2.3.1.3.2. Alte urmări ale manoperelor abortive, care nu se înscriu în cadrul legal al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii	198

2.3.1.4. Raportul de cauzalitate. Trăsături specifice	203
2.3.2. Latura subiectivă	206
2.3.2.1. Aspecte esențiale	206
2.3.2.2. Mobilul și scopul. Discuții	206
2.3.2.3. Poziția subiectivă a făptuitorului de eroare asupra vârstei sarcinii. Efecte. Opinie	207
2.3.2.4. Alte ipoteze	207
2.4. Forme tip, forme agravate	208
2.4.1. Formele tip ale infracțiunii. Controverse. Identificare	208
2.4.2. Forma infracțională constând în întreruperea cursului sarcinii, săvârșită în orice condiții, fără consimțământul femeii însărcinate	210
2.4.2.1. Aspecte esențiale privind exprimarea de către femeia însărcinată a consimțământului cu privire la realizarea avortului	210
2.4.2.2. Exprimarea consimțământului de către femeia însărcinată minoră. Analiză. Cadru legal	214
2.4.3. Formele agravate ale infracțiunii	219
2.4.3.1. Întreruperea cursului sarcinii ce are ca urmare vătămarea corporală a femeii însărcinate	219
2.4.3.1.1. Precizări	219
2.4.3.1.2. Consecința constând în provocarea unei infirmități	221
2.4.3.1.3. Consecința constând în provocarea de leziuni traumatice sau afectarea sănătății care au necesitat, pentru vindecare, mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale	222
2.4.3.1.4. Consecința constând în provocarea unui prejudiciu estetic grav și permanent	224
2.4.3.1.5. Consecința constând în punerea în primejdie a vieții femeii însărcinate	224
2.4.3.2. Întreruperea ilegală a cursului sarcinii ce are ca urmare moartea femeii însărcinate. Ipoteze. Discuții	225
2.5. Tentativa. Aspecte din practica judiciară. Discuții	228
2.5.1. Distincția dintre actele de pregătire și tentativă	229
2.5.2. Încadrarea juridică a faptei atunci când sarcina nu există. Opinie	230

2.5.3. Utilizarea mijloacelor fals abortive. Încadrare juridică. Opinie	236
2.5.4. Ipoteza în care, în urma manoperelor abortive, fătul se naște viu	238
2.5.5. Ipoteza în care tentativa de avort produce o vătămare fătului	239
2.5.6. Desistarea. Consecințe posibile	239
2.5.7. Împiedicarea producerii rezultatului. Câteva observații	242
2.6. Consumare. Precizări	243
2.7. Despre posibilitatea de săvârșire a faptei în formă continuată	244
2.8. Cauze speciale care înlătură caracterul penal al faptei	245
2.8.1. Precizări. Condiții	245
2.8.2. Sensul expresiei „scop terapeutic”. Identificare	253
2.9. Sancționare. Discuții	266
2.10. Situații speciale. Analiză	270
2.10.1. Distincția dintre infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii și uciderea nou-născutului săvârșită de către mamă [art. 200 alin. (1) C. pen.], violența în familie [art. 199 alin. (1) C. pen. cu referire la art. 188 și 189 C. pen.] sau omor	270
2.10.2. Distincția dintre întreruperea cursului sarcinii care a avut ca urmare moartea femeii și omorul calificat, săvârșit asupra unei femei gravide	270
2.10.3. Distincția dintre întreruperea cursului sarcinii ce are ca urmare vătămarea corporală a femeii și vătămarea corporală ce are drept consecință avortul	274
2.10.4. Distincția dintre întreruperea cursului sarcinii ce are ca urmare moartea femeii și lovirile sau vătămarile cauzatoare de moarte	278
2.10.5. Întreruperea ilegală a cursului unei sarcini multiple. Soluție	279
2.10.6. Situația în care fătul supraviețuiește manoperelor abortive și este ucis ulterior	280
2.10.7. Despre posibilitatea reținerii unui concurs între întreruperea cursului sarcinii și înșelăciune	281
2.11. Aspecte de drept procesual penal referitoare la urmărirea penală și judecarea persoanelor pentru săvârșirea infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii	281

2.11.1. Necesitatea analizării normelor de drept procesual penal	281
2.11.2. Organele judiciare competente să instrumenteze cauze penale având ca obiect infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii	282
2.11.2.1. Competența materială	283
2.11.2.2. Competența după calitatea persoanei	285
2.11.2.3. Competența teritorială	286
2.11.2.4. Competența de soluționare a căii ordinare de atac a apelului	287
2.11.2.5. Situații speciale privind competența	287
2.11.2.5.1. Participația penală	287
2.11.2.5.2. Săvârșirea faptei de către un minor împreună cu un major	288
2.11.3. Procedee probatorii utilizate pentru strângerea probelor necesare soluționării cauzelor penale având ca obiect infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii	289
2.11.3.1. Prezentare generală	289
2.11.3.2. Obiectivele expertizei medico-legale realizate într-o cauză penală privind săvârșirea infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii	291
2.11.3.2.1. Aspecte generale	291
2.11.3.2.2. Diagnosticul sarcinii	292
2.11.3.2.3. Diagnosticul de avort	293
2.11.3.2.4. Diagnosticul etiologic diferențial între avortul patologic și cel provocat	294
2.11.3.2.5. Stabilirea datei realizării avortului	297
2.11.3.2.6. Stabilirea mijloacelor utilizate pentru provocarea avortului	297
2.11.3.2.7. Expertiza în cazul morții femeii din cauza manoperelor abortive	298
2.11.3.2.8. Aspecte procedurale privind evidențierea tentativei la infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii	298
2.11.4. Alte aspecte procedurale	299
3. Dispoziții legislative cu influență în stabilirea regimului avortului în România. Discuții privind impactul lor asupra ratei avorturilor	300
3.1. Cadrul problemei	300
3.2. Legea nr. 46/2003 privind drepturile pacientului	300

3.3. Proiect legislativ privind introducerea obligatorie a consilierii și a perioadei de așteptare înaintea realizării unui avort. Analiză. Oportunitate și consecințe posibile	302
4. Concluzii privind legislația românească în materie de avort. Evoluție, ezitări și perspective	305

Capitolul III. Incriminarea avortului în legislațiile penale moderne

1. Considerații generale privind reglementarea avortului la nivel mondial	307
1.1. Aspecte preliminare privind analiza legislațiilor penale moderne în materie de avort. Încadrarea legislațiilor în marile sisteme de drept. Consecințe privind reglementarea avortului	307
1.2. Modalități de analiză sistematică a reglementărilor privind avortul. Precizări terminologice privind distincția dintre „avortul la simpla cerere” și „avortul la cerere”	311
1.3. Vârsta maximă a sarcinii până la care se poate face avort, condiție strict procedurală (de formă) sau condiție de fond?	314
2. State care nu au restricții legislative în materie de avort.....	317
2.1. Reglementarea avortului în Canada	317
3. State care interzic în mod absolut avortul.....	320
3.1. Reglementarea avortului în Chile	320
3.2. Reglementarea avortului în El Salvador	321
3.3. Reglementarea avortului în Nicaragua	322
3.4. Reglementarea avortului în Malta	324
4. State care au diferite grade de permisivitate în privința avortului	324
4.1. State care permit avortul la simpla cerere a femeii însărcinate.....	324
4.1.1. State care permit avortul la simpla cerere în primele douăsprezece săptămâni de sarcină	324
4.1.1.1. Reglementarea avortului în Germania	324
4.1.1.2. Reglementarea avortului în Franța	329
4.1.1.3. Reglementarea avortului în Rusia	331
4.1.1.4. Reglementarea avortului în Italia	333
4.1.1.5. Reglementarea avortului în Grecia	335
4.1.1.6. Reglementarea avortului în Republica Moldova	336

4.1.1.7. Reglementarea avortului în Bulgaria	337
4.1.1.8. Reglementarea avortului în Slovacia.....	338
4.1.1.9. Reglementarea avortului în Austria	339
4.1.1.10. Reglementarea avortului în Belgia	339
4.1.1.11. Reglementarea avortului în Danemarca	340
4.1.1.12. Reglementarea avortului în Norvegia	341
4.1.1.13. Reglementarea avortului în Africa de Sud	343
4.1.1.14. Reglementarea avortului în Tunisia	345
4.1.2. State care permit avortul la simpla cerere în primele paisprezece săptămâni de sarcină. Reglementarea avortului în Spania	346
4.1.3. State care permit avortul la simpla cerere în primele zece săptămâni de sarcină	350
4.1.3.1. Reglementarea avortului în Cuba	350
4.1.3.2. Reglementarea avortului în Slovenia	351
4.1.4. Permiterea avortului la simpla cerere până în momentul în care fătul devine viabil	352
4.1.4.1. Reglementarea avortului în Statele Unite ale Americii	352
4.1.4.2. Reglementarea avortului în Olanda.....	360
4.1.5. Alte sisteme legislative în care avortul este permis la cererea femeii însărcinate. Particularități.....	360
4.1.5.1. Permisivitatea extremă a avortului în China. Politica „unicului copil”. Avortul preferențial în funcție de sexul copilului. Adoptarea politicii „celor doi copii”	360
4.1.5.2. Regimul permisiv în privința avortului din Coreea de Nord	365
4.1.5.3. Reglementarea avortului în Guyana. Elemente de originalitate.....	366
4.1.5.4. Reglementarea avortului în Suedia	367
4.2. State care, formal, permit avortul doar în anumite condiții, aceste condiții fiind însă permissive.....	368
4.2.1. Reglementarea avortului în Marea Britanie.....	368
4.2.2. Reglementarea avortului în Ungaria	372
4.2.3. Reglementarea avortului în Elveția	373
4.2.4. Reglementarea avortului în Finlanda.....	374
4.2.5. Reglementarea avortului în Islanda	375
4.2.6. Reglementarea avortului în Israel	376
4.2.7. Reglementarea avortului în Australia	378
4.2.8. Reglementarea avortului în India.....	381

4.2.9. Reglementarea avortului în Coreea de Sud	384
4.2.10. Reglementarea avortului în Japonia	384
4.2.11. Reglementarea avortului în Bahamas	386
4.3. State care permit avortul în condiții foarte restrictive	387
4.3.1. Reglementarea avortului în Irlanda	387
4.3.2. Reglementarea avortului în Polonia	391
4.3.3. Reglementarea avortului în Maroc	392
4.3.4. Reglementarea avortului în Etiopia	393
4.3.5. Reglementarea avortului în Mauritania	394
4.3.6. Reglementarea avortului în Argentina	395
4.3.7. Reglementarea avortului în Brazilia	395
4.3.8. Reglementarea avortului în Ecuador	397
4.3.9. Reglementarea avortului în Guatemala	398
4.3.10. Reglementarea avortului în Haiti	398
4.3.11. Reglementarea avortului în Iran	399
4.3.12. Reglementarea avortului în Egipt	401
4.3.13. Reglementarea avortului în Emiratele Arabe Unite	402
5. Observații de sinteză privind reglementarea avortului la nivel mondial	402
5.1. Considerații privind compatibilitatea dintre teorie și practică în materie de avort în dreptul comparat	403
5.2. Unele observații privind condițiile procedurale incidente în materie de avort în dreptul comparat	406
5.3. Considerații de drept comparat privind exprimarea consimțământului de către alte persoane decât femeia însărcinată pentru realizarea legală a avortului	408
5.4. Scurtă trecere în revistă a modului în care diferite state tratează fapta de provocare ilegală a avortului săvârșită de către femeia însărcinată	410
5.5. Identificarea unor infracțiuni originale în materie de avort, în legislația anumitor state	411
5.6. Influența dispozițiilor constituționale în stabilirea statutului legal al avortului. Viziune de drept comparat	413
5.7. Reflecții privind atitudinea legiuitorilor din diferite țări față de problema avortului în perioada crizei economice din primele două decade ale secolului XXI	418
6. Rezoluția nr. 1607/2008 a Consiliului Europei, privind Accesul la avort sigur și legal	422

7. Poziția Curții Europene a Drepturilor Omului în materie de avort	424
7.1. Cadrul problemei	424
7.2. Cazul <i>D. c. Irlandei</i>	425
7.3. Cazul <i>Vo c. Franței</i>	425
7.4. Cazul <i>Boso c. Italiei</i>	427
7.5. Cazul <i>Tysiac c. Poloniei</i>	427
7.6. Cazul <i>A, B, C c. Irlandei</i>	428
7.7. Cazul <i>R.R. c. Poloniei</i>	429
7.8. Hotărâri ale Comisiei	431
7.9. Concluzii privind poziția Curții Europene a Drepturilor Omului cu referire la problema avortului	431
8. Concluzii privind reglementarea avortului în legislațiile penale moderne	433
Capitolul IV. Avortul și normele etice	436
1. Noțiuni de bază. Concepte	436
1.1. Importanța aspectului moral al avortului	436
1.2. Moralitate, morală, etică. Clarificări de sens	437
1.3. Valențele noțiunii de „morală”. Implicațiile acestora în stabilirea aspectelor morale referitoare la avort	440
1.3.1. Sensul laic al moralei, cu referire la avort	440
1.3.2. Sensul religios al moralei, cu referire la avort	444
1.4. Precizări cu privire la terminologia utilizată în discutarea problematicii avortului	452
1.4.1. Noțiunea de „persoană”. Accepțiuni	452
1.4.2. Noțiunile „proavort”, „proalegere”, „antiavort”, „proviață”. Sensuri	456
2. Probleme fundamentale în stabilirea moralității avortului	458
2.1. Despre dreptul la viață al fătului	458
2.1.1. Definirea problemei	458
2.1.2. Argumentele susținătorilor antiavort	458
2.1.2.1. Argumente științifice	458
2.1.2.2. Argumente religioase (argumente privind sacralitatea vieții)	460
2.1.2.3. Argumentul interpretării îndoielii	462
2.1.2.4. Argumentul continuității	463
2.1.2.5. Argumentul istoric	463
2.1.2.6. Argumentul kantian	463
2.1.2.7. Argumentul echității	464

2.1.2.8. Argumentul de natură pragmatică (argumentul prețuirii viitorului).....	464
2.1.2.9. Argumentul privind existența capacității de a invoca un drept.....	466
2.1.2.10. Argumentul cu privire la criteriile de stabilire a statutului de om.....	467
2.1.2.11. Argumentul „modelului ideal de avort”	467
2.1.3. Argumentele susținătorilor proavort.....	467
2.1.3.1. Argumentul incertitudinii științifice	468
2.1.3.2. Argumentul „spiritului” creștin.....	468
2.1.3.3. Argumentul interpretării semantice	469
2.1.3.4. Contraargumentul „continuității”	469
2.1.3.5. Argumentul teleologic	470
2.1.3.6. Critica argumentului kantian utilizat de adepții antiavort	470
2.1.3.7. Argumentul valorii asimetrice a vieții.....	471
2.1.3.8. Argumentul dobândirii progresive a drepturilor	472
2.1.3.9. Argumentul volițional.....	473
2.1.3.10. Argumentul necesității	474
2.1.3.11. Argumentul excepțiilor.....	474
2.1.3.12. Argumentele promovate de Judith Jarvis Thomson – punct de cotitură al ideologiei proavort. Critici. Discuții.....	475
2.1.4. O posibilă „cale de mijloc”	487
2.2. Despre dreptul femeii însărcinate de a decide în privința realizării avortului	492
2.2.1. Opinia susținătorilor antiavort	493
2.2.2. Opinia susținătorilor proavort.....	494
2.3. Despre dreptul tatălui de a decide în privința realizării avortului	496
3. Implicații practice ale aspectelor morale referitoare la avort.....	498
3.1. Necesitatea analizării implicațiilor practice ale concepțiilor morale referitoare la avort	498
3.2. Implicațiile politice și legislative ale viziunii morale privind avortul	500
3.2.1. Cadrul problemei.....	500

3.2.2. Exprimarea oficială a unui punct de vedere cu privire la aspectele morale ale avortului. Elemente de drept comparat	504
3.3. Implicațiile concepțiilor morale privind avortul în realizarea actului medical	507
3.3.1. Definirea problemei.....	507
3.3.2. Posibilitatea invocării libertății de conștiință de către medicii din România.....	508
3.3.3. Reglementarea la nivel internațional a invocării libertății de conștiință a medicilor. Rezoluția nr. 1763/2010 a Consiliului Europei referitoare la libertatea de conștiință invocată de medici în realizarea actului medical	511
3.3.4. Poziția Convenției europene a drepturilor omului și a Curții Europene a Drepturilor Omului în privința libertății de gândire, de conștiință și de religie	516
3.3.5. Probleme practice generate de manifestarea libertății de gândire, de conștiință și de religie	517
3.3.6. Soluții concrete oferite de legislațiile unor state pentru a rezolva problemele legate de invocarea libertății de gândire, de conștiință și de religie	519
4. Concluzii privind implicațiile morale ale problematicei avortului	522
CONCLUZII FINALE	525
BIBLIOGRAFIE	534

gândească serios câteva minute la avort și, inevitabil, implicit, se vor întreba ce este viața, când apare ea și dacă noi avem dreptul să intervenim în procesul de creare a vieții. Fără să exagerăm, putem afirma că avortul este, practic, o problemă de viață și de moarte, în sensul că implică și chiar *obligă* la adoptarea unei poziții față de conceptul de *viață*, respectiv cel de *moarte*.

Oamenii au încercat, în mod firesc, să găsească răspunsuri la întrebări de genul celor de mai sus. Dar, în materie de avort, cu cât se încearcă mai mult *forțarea* unui răspuns, cu atât mai mult rezultatul este unul artificial și neconvingător. De-a lungul timpului, oamenii au forțat însă aceste limite și, astfel, au ajuns în zone tenebroase ale minții umane și ale comportamentului uman.

Din punct de vedere filosofic, credem că, dacă am putea identifica o singură sursă pentru toate problemele legate de avort, aceasta ar consta în faptul că fenomenul avortului ne arată limitele noastre ca oameni, iar cei mai mulți dintre noi nu sunt pregătiți să accepte aceste limite. Pe parcursul lucrării, ne propunem să atingem și aceste aspecte, care, de fapt, sunt legate de morală și de impactul acesteia asupra modului în care oamenii ar trebui să abordeze avortul.

Pentru că, așa cum am afirmat deja, scopul prezentei lucrări este evidențierea modului în care avortul este văzut din punct de vedere legal, ne exprimăm încă de la început opinia că legea ar trebui să fie în primul rând un răspuns la o nevoie socială. În viziunea noastră, legea ar trebui să aibă un caracter atât de firesc, încât abia să-i fie simțită prezența. Din păcate, o asemenea simplitate și claritate a legii este greu de realizat. De aceea, de multe ori, legea însăși creează multe controverse, deși ea ar trebui să creeze ordine. Rămâne să vedem, pe parcursul lucrării, în ce măsură, în materie de avort, legiuitorul a reușit să răspundă nevoilor reale ale oamenilor.

Sperăm că studiul de față va reuși să ofere răspunsuri măcar pentru unele dintre multele întrebări pe care problema avortului le ridică. Astfel, pornim în elaborarea acestei lucrări fără prejudecăți și cu dorința de a oferi un nivel în plus de înțelegere a avortului și a implicațiilor acestuia.

CAPITOLUL I

Cadrul general în care se situează problematica avortului

Precizări cu privire la modul de abordare

În analiza diferitelor aspecte privind avortul am considerat necesar ca, în primul rând, să stabilim cadrul general în care se manifestă problematica avortului. Fixarea coordonatelor generale este foarte importantă pentru înțelegerea implicațiilor avortului.

Dat fiind specificul problemei pe care o analizăm, am considerat că esențiale pentru o viziune de ansamblu asupra fenomenului avortului sunt trei aspecte: istoria concepțiilor privind avortul, viziunea religioasă privind avortul și perspectivele feministe în materie de avort. În cele ce urmează vom explica motivele care ne-au determinat să alegem o asemenea abordare.

În ceea ce privește *istoria concepțiilor referitoare la avort*, credem că aceasta este extrem de importantă. Istoria este poate singura modalitate pe care o avem la îndemână pentru a verifica în mod real consecințele unui anumit tip de gândire. De multe ori, ceea ce facem poate avea „scuza” imposibilității de a prevedea consecințele pe viitor, iar acest lucru poate să ne atenueze uneori responsabilitatea. Dar, atât timp cât în trecut cineva a avut același tip de comportament, care a generat anumite consecințe, nu mai putem folosi această scuza. Prin istorie suntem față în față cu propria noastră conștiință și putem fi propriii noștri judecători. Astfel, *cunoașterea istoriei ne responsabilizează*. De aceea, credem că este esențial să analizăm modul în care oamenii au privit avortul de-a lungul timpului. În plus, de-a lungul istoriei, așa cum vom vedea, au fost adoptate atitudini extrem de variate față de avort, atât din punctul de vedere al atitudinii morale, cât și din punctul de vedere al celei legislative. Astăzi, avem avantajul de a analiza și de a compara aproape toate tipurile posibile de concepții și de reglementări legale în materie de avort. Viziunea istorică ne oferă posibilitatea unui veritabil *experiment*, în urma căruia noi putem observa

atât soluțiile și concepțiile în materie de avort care s-au dovedit viabile, cât și pe cele care și-au arătat punctele slabe.

Datorită motivelor expuse mai sus, credem că analiza istoriei concepțiilor referitoare la avort este extrem de utilă în încercarea noastră de a stabili statutul avortului în societate. Ne rămâne doar misiunea de a trage concluzii și de a căuta cele mai bune soluții, în cunoștință de cauză.

Un alt aspect pe care îl considerăm extrem de important îl reprezintă *viziunea religioasă în materie de avort*. Motivul este unul simplu și evident. Umanitatea a fost practic dominată de credințe religioase, care și-au pus amprenta în fiecare aspect al vieții umane. Ingerința religiei în problema avortului este cu atât mai mare, cu cât avortul aduce în prim-plan aspecte care sunt prin excelență de domeniul religiei. Aceste aspecte sunt legate în primul rând de procesul de creare a unei noi vieți. Și în prezent, rolul religiei în modelarea opiniilor referitoare la avort este foarte important. Semnificativ în acest sens este faptul că țările care au astăzi cel mai drastic regim în privința avortului (Chile, El Salvador, Malta, Nicaragua, Vatican) justifică acest fapt utilizând și elemente religioase (religia catolică fiind cea mai severă din acest punct de vedere).

Deoarece religia a avut și are un impact atât de important în conturarea viziunii generale asupra avortului, credem că trebuie să analizăm încă de la început concepțiile religioase în materie de avort.

Un al treilea element pe care îl considerăm necesar pentru o imagine de ansamblu clară în privința avortului este legat de *viziunea feministă* în această chestiune. Acest mod de abordare a contextului general al avortului pornește de la convingerea noastră că problema avortului, înainte de toate, este intim legată de femeie și de statutul acesteia. Analiza avortului din punctul de vedere al femeii este extrem de rar întâlnită de-a lungul istoriei, cel puțin până la mijlocul secolului XIX, deoarece, în mod incontestabil, femeia s-a aflat mult timp într-o poziție socială inferioară față de bărbat.

Foarte mult timp de-a lungul istoriei, statutul avortului a fost stabilit de bărbați (atât clericii care au exprimat punctul de vedere religios în privința avortului, cât și cei care aveau putere legislativă fiind în mare majoritate bărbați). În aceste condiții, credem că este absolut necesar să încercăm să aflăm care a fost, de-a lungul timpului, opinia femeilor în privința statutului pe care ar trebui să-l aibă avortul. În plus, credem că ar fi un act de justiție față de femei ca, după atâtea secole,

să-și facă auzită vocea în chestiunea avortului, chestiune care este atât de intim legată de viața lor. Orice s-ar spune, problema avortului afectează într-o măsură mult mai mare o femeie decât un bărbat.

Încercarea noastră de a găsi un punct de vedere exprimat de femei, de-a lungul istoriei, în privința avortului, n-a dat însă rezultate imediate. Deoarece s-au manifestat atât de puțin în organizarea societății, femeile nu și-au putut exprima în materie de avort un punct de vedere care să-și lase amprenta în istorie. Singura certitudine pe care o aveam era faptul că femeile au realizat avorturi. Nu știam însă dacă ele considerau avortul un lucru bun sau doar un lucru *necesar*.

Situația s-a schimbat însă odată cu manifestarea din ce în ce mai bine conturată a mișcării feministe, începând cu cea de-a doua jumătate a secolului XIX.

La început am ezitat dacă este corect sau nu să considerăm că punctul de vedere al *feminismului*, ca mișcare ideologică, este elocvent pentru punctul de vedere al *femeilor*, în privința avortului. În fond, în termeni stricți, nu toate femeile au fost și sunt feministe.

Ne-am dat seama însă că punctul de vedere al feminismului este cel mai aproape de scopul nostru de a afla punctul de vedere al femeilor referitor la avort. Oricum, nu există o altă formă clară de manifestare a interesului femeilor în privința avortului. Chiar dacă a luat uneori forme extreme, *feminismul a fost și este forma cea mai pură de exprimare a nevoilor și a dorințelor femeilor*. Așa cum vom vedea, s-a afirmat că, indiferent dacă își dau seama de asta sau nu, *femeile au nevoie de feminism*.

Astfel, deoarece am considerat că este absolut necesar să cunoaștem punctul de vedere al femeilor în materie de avort, am descoperit că este absolut necesar să cunoaștem perspectiva feministă asupra avortului. Aceasta, deoarece viziunea feministă se află cel mai aproape și chiar s-a identificat de multe ori cu un punct de vedere ideal (chiar dacă abstract), al femeilor în privința avortului. Nu am putut găsi nicio altă sursă mai apropiată.

Din aceste motive, cel de-al treilea element care conturează cadrul general al fenomenului avortului, în viziunea noastră, este reprezentat de perspectiva feministă asupra avortului.

În afara celor trei elemente, care formează fondul contextului general în care se manifestă fenomenul avortului, vom analiza și anumiți termeni a căror cunoaștere permite o bună înțelegere a chestiunii avortului. Acești termeni fac parte din structura de formă pe care se înserează aspectele de fond ale problematicii avortului. Pentru a avea

încă de la început noțiunile necesare analizei avortului, vom începe lucrarea tocmai cu explicarea unor termeni de bază.

1. Semnificația termenului „avort”

Una dintre operațiunile preliminare analizării problemei avortului este stabilirea înțelesului termenului „avort”. Numai după cunoașterea exactă a sensului acestei noțiuni pot fi delimitate în mod clar direcțiile în care trebuie să se îndrepte analiza aprofundată a fenomenului avortului.

Cuvântul „avort” vine din latinescul *avortus* – *abortus* – *aboriri*, care înseamnă a împiedica nașterea¹. Așadar, din punct de vedere etimologic, cuvântul „avort” desemnează întreruperea cursului unei sarcini și eliminarea produsului de concepție înainte ca acesta să poată supraviețui în afara uterului mamei. Prin avort, eliminarea produsului de concepție se face de cele mai multe ori tot pe cale vaginală, la fel ca nașterea, dar ceea ce definește avortul este imposibilitatea de manifestare a vieții produsului de concepție în afara corpului femeii.

Termenul „avort” are sensuri diferite, în funcție de domeniul cunoașterii umane în contextul căruia este analizat. Astfel, am identificat pentru cuvântul „avort” un sens *medical*, unul *juridic* (identic cu sensul *medico-legal*) și un sens din *vorbirea curentă*.

1.1. Sensul medical al termenului „avort”

În sens *medical* (mai exact, în sens *obstetrical*), avortul reprezintă întreruperea cursului sarcinii până în luna a VI-a, deci până la 28 de săptămâni de sarcină². Este indiferent dacă avortul este patologic sau dacă este provocat. Practic, avortul este privit de obstetrică drept întreruperea cursului sarcinii, atât timp cât fătul nu este viabil³. După luna a VI-a, întreruperea cursului sarcinii este denumită de obstetrică *naștere prematură*, fătul fiind considerat viabil⁴.

¹ M. Paraschiv, *Femeia în Roma Antică*, Ed. Junimea, Iași, 1999, p. 96.

² Unii autori adaugă și condiția ca fătul să aibă sub 1000 g. A se vedea Gh. Scripcaru, *Medicină legală*, Ed. Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1993, p. 243.

³ A se vedea V. Beliș, *Medicină legală: curs pentru Facultățile de Drept*, ed. a VII-a, rev., Ed. Orizonturi, București, p. 233.

⁴ A se vedea V. Dragomirescu, *Problematică și metodologie medico-legală (Orientări actuale în teoria și practica medico-legală)*, Ed. Medicală, București, 1980, p. 123; V. Iftenie, D. Dermengiu, *Medicină legală*, Ed. C.H. Beck, București, 2009,

Așadar, în sens *medical*, orice întrerupere a cursului sarcinii până în luna a VI-a se numește avort, iar întreruperea cursului sarcinii începând cu luna a VII-a se numește naștere prematură.

1.2. Sensul juridic al noțiunii de „avort”

În sens *juridic*, avortul reprezintă întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, în afara condițiilor prevăzute de lege, *oricând pe toată durata sarcinii*¹. În lumina Codului penal anterior², care nu reglementa distinct actele îndreptate împotriva fătului în timpul nașterii, unii autori considerau că avortul subzista dacă manoperele abortive se utilizau inclusiv în perioada de declanșare a travaliului sau chiar pe parcursul său³. În sens juridic și, implicit, medico-legal, o naștere prematură, independentă de vreun factor extern, va fi întotdeauna diferențiată de un avort⁴.

1.3. Sensul din vorbirea curentă

În *vorbirea curentă*, termenul „avort” desemnează orice întrerupere a cursului sarcinii, până la nașterea copilului. În acest sens, termenul „avort” este mai larg decât cel juridic, deoarece, în vorbirea curentă, este indiferent dacă avortul este sau nu interzis de lege. De asemenea, acest sens nu include diferențierile pe care le face obstetrica.

p. 175-176; M. Kernbach, *Medicina judiciară*, Ed. Medicală, București, 1958, p. 672; Gh. Scripcaru, *op. cit.*, p. 243.

¹ M. Kernbach, *op. cit.*, p. 672; Gh. Scripcaru, *op. cit.*, p. 243. În practică, în lumina Codului penal anterior, s-a stabilit că infracțiunea de *provocare ilegală a avortului* subzistă indiferent când au avut loc manoperele abortive – în primele șase luni de sarcină (caz în care medicina folosește noțiunea de „avort”) sau ulterior acestui moment (caz în care medicina folosește noțiunea de „naștere prematură”). A se vedea Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1768/1966, în *Culegere de Decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1966*, Ed. Științifică, București, 1967, p. 386.

² Legea nr. 15/1968 privind Codul penal, republicată în M. Of. nr. 65 din 16 aprilie 1997.

³ A se vedea Gh. Scripcaru, *op. cit.*, p. 243. În viziunea noului Cod penal (Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009), se face o distincție clară între *întreruperea cursului sarcinii*, realizată până în momentul declanșării nașterii (art. 201), și *vătămarea fătului*, care poate fi realizată în timpul nașterii (art. 202). Așadar, noul Cod penal consacră faptul că actele de întrerupere a cursului sarcinii pot fi realizate doar până în momentul declanșării nașterii.

⁴ M. Kernbach, *op. cit.*, p. 672.

CAPITOLUL IV

Avortul și normele etice

1. Noțiuni de bază. Concepte

1.1. Importanța aspectului moral al avortului

Înainte de a analiza chestiunile morale referitoare la avort, ar trebui să ne punem întrebarea de ce sunt importante aceste aspecte morale și, mai ales, de ce este importantă analizarea comparativă a diverselor concepții referitoare la avort. Altfel spus, de ce este necesară o *dezbateră* referitoare la avort. Pentru că opiniile sunt deja împărțite, cele două tabere, antiavort și proavort, sunt deja formate și își păstrează atitudinea de bază, în ciuda formelor diverse și a nuanțurilor pe care le au.

În *primul rând*, credem că dezbateră chestiunii avortului este utilă pentru că poate ajuta oamenii să ajungă la alte concluzii decât cele pe care și le formaseră deja, să vadă aspecte pe care nu le bănuiseră. Și, astfel, să ajungă la *adevăr*. Istoria a arătat că asupra multor aspecte foarte controversate la un moment dat oamenii au ajuns la un consens. De exemplu, mult timp s-a discutat dacă și de ce femeile ar trebui să voteze, dacă sclavia ar trebui să fie interzisă, dacă ar trebui permisă munca realizată de copii. Și acum, majoritatea oamenilor sunt de acord că femeile sunt egale cu bărbații, că nimeni nu poate fi ținut în sclavie, că un copil nu trebuie să muncească. Chiar în privința avortului, realitatea a arătat că, într-adevăr, debaterile morale pot schimba opinii. Multe persoane care se considerau antiavort au început să fie tolerante față de avort, devenind proalegere. Și în sens invers s-au produs schimbări¹.

¹ Semnificative în acest sens sunt modificările de atitudine ale mișcării feministe. La începuturile sale, în a doua jumătate a secolului XIX, feminismul a condamnat avortul, considerând că reprezintă o degradare a statutului de femeie. Ulterior, în cea mai mare parte a secolului XX, feminismul a adoptat o atitudine categorică de susținere a avortului, considerând că maternitatea poate fi o piedică de netrecut în calea împlinirii profesionale și personale a femeii. Actuala concepție

În *al doilea rând*, o dezbateră este utilă pentru că permite *actualizarea* propriilor concepții, în funcție de evoluția de ansamblu a societății. Istoria ne-a arătat că pur și simplu normele morale ale societății se schimbă. La un moment dat, condusul sub influența băuturilor alcoolice era tolerat, dar acum aproape toată lumea condamnă un asemenea comportament¹. În Antichitate, sclavia era considerată o exprimare firească a diferenței de statut dintre oameni, statut dobândit prin naștere, însă acum nu mai suntem de acord cu o asemenea concepție.

1.2. Moralitate, morală, etică. Clarificări de sens

Pentru a putea înțelege aspectele morale privind avortul trebuie să clarificăm sensul unor noțiuni de bază. Am remarcat necesitatea de a distinge între noțiunile de *moralitate*, *morală* și *etică*. De foarte multe ori, în vorbirea curentă, cele trei cuvinte sunt folosite pentru a desemna ceea ce, în sens larg, înțelegem ca fiind *morală*, adică o sumă de reguli de conduită. Dar demersurile din domeniul filosofiei au arătat că, de fapt, implicațiile a ceea ce numim noi, în sens larg, morală sunt nu doar numeroase, ci și variate ca fond. În cele ce urmează o să prezentăm sensurile riguroase ale celor trei noțiuni, precum și anumite probleme speciale.

Moralitatea reprezintă acea dorință lăuntrică pe care o avem de a ne comporta într-un anumit fel și de a dori ca alții să se comporte în

feministă nu mai susține atât de ferm avortul. Mai degrabă, atitudinea actuală este una *proviață*, considerându-se că femeia trebuie să aibă libertatea de a-și manifesta deplin atributele sale biologice. Iar în rândul acestora, chiar în prim-plan, se află cele legate de maternitate. A se vedea N. Wolf, *Our bodies, our souls*, în R.M. Baird, S.E. Rosenbaum, editors, *The Ethics of Abortion: pro-life vs. pro-choice*, 3rd ed, Prometheus Books, New York, 2001, p. 181-183.

Un alt exemplu elocvent îl reprezintă schimbarea de atitudine a Normei McCorvey (sub pseudonimul Jane Roe), femeia care a declanșat procesul ce a dus la decizia din cazul *Roe vs. Wade*, care stă la baza liberalizării avortului în SUA. Aceasta a afirmat ulterior că se declară împotriva avortului și a condamnat respectiva decizie. A se vedea Ch. Kaczor, *The Ethics of Abortion: Women's Rights, Human Life, and the Question of Justice*, Taylor & Francis Group, Routledge imprint, New York și Oxon, 2011, p. 2-3.

A se vedea și: <http://www.leaderu.com/common/roev.html> (referință din data de 22.12.2015);

N. McCorvey, G. Thomas, *Won by Love: Norma McCorvey, Jane Roe of Roe v. Wade, speaks out for the Unborn as she shares her new conviction for the life*, Thomas Nelson Inc, Nashville, 1998.

¹ A se vedea Ch. Kaczor, *op. cit.*, p. 2.

același fel. Altfel spus, moralitatea este *sentimentul* că lucrurile trebuie să se desfășoare într-un anume fel. Iar geneza acestui sentiment nu poate fi explicată. Moralitatea este o consecință spontană, firească, a faptului că trăim în societate și, mai mult, a faptului că *avem nevoie* să trăim în societate. În stabilirea sensului moralității trebuie totuși să facem precizarea că moralitatea este, în multe aspecte, diferită de la o perioadă la alta, de la o societate la alta. Așadar, provocarea este de a găsi acele componente constante ale moralității, care pot sta la baza unei morale general valabile. Aceasta, deoarece moralitatea este un prim pas pentru alcătuirea moralei. Altfel spus, moralitatea este ceea ce „se simte și se trăiește în fluxurile și refluxurile experienței vieții”¹.

Morala desemnează o sumă de reguli de conduită stabilite, ca o concluzie, în urma analizei moralității. Așadar, în alcătuirea conceptului de morală intră și factorul rațional, care înțelege că o anumită conduită (parte a moralității) trebuie repetată, fiind ceea ce trebuie să facă oamenii. Morala face parte din cuprinsul culturii².

Etica înseamnă o abstractizare a normelor morale, precum și efectuarea unor demersuri analitice asupra acestora. Considerată ramură a filosofiei, etica realizează comparații ale diferitelor sisteme morale, deducții, inducții și, prin toate acestea, ea elaborează, pornind de la baze teoretice, un model de comportament ideal al omului³. Putem spune că, în timp ce morala este o sumă de concluzii obținute pornind de la individ, etica merge în sens invers – pornește de la concluzii teoretice, pe care dorește să le impună individului.

În fața acestor clarificări, se pune întrebarea ce ar trebui să ne intereseze cel mai mult în materie de avort? Moralitatea, morala sau etica?

Credem că ceea ce este definitoriu în chestiunea avortului este aspectul *moral* al problemei. O scurtă analiză va explica viziunea noastră.

Moralitatea, raportată strict la avort, desemnează acea reacție spontană, inițială, *necontrolată*, pe care o are o persoană pusă față în față cu problema avortului. Credem că această primă reacție, într-un mare număr de cazuri, ar trebui să fie de compasiune față de embrion sau făt, ca o potențială ființă, neajutorată. Grijă față de celălalt, empatia, ca trăsătură provenită din statutul nostru de ființe sociale,

¹ T. Vidam, *Moralitatea ca fenomenologie a tipurilor de morală*, Ed. Ardealul, Târgu Mureș, 2000, p. 21.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

determină această primă reacție. Dar, de asemenea, în multe situații, prima noastră reacție este de compasiune și pentru femeia însărcinată, deoarece, de multe ori, ea este supusă unor presiuni foarte mari din punct de vedere social, economic sau medical. Astfel, de multe ori, sentimentele față de făt *se suprapun* celor față de mamă, ducând la o situație de *incompatibilitate*. Așadar, din punctul de vedere al moralității, viziunea asupra avortului este, de multe ori, confuză și, prin aceasta, nu poate să ducă la un rezultat practic eficient.

De aceea, credem că definitoriu pentru poziția avortului este *aspectul moral* legat de acesta. Prin circumscrierea la noțiunea de morală se depășesc acele piedici datorate cantonării la simplele reacții care țin de sfera moralității. Morala implică ceva mai mult decât moralitatea. Implică și o anumită *analiză* a sentimentelor, o anumită *structurare* a acestora. Am văzut că simpla moralitate poate duce la concluzii contradictorii. Morala trece dincolo de contradicții și încearcă să găsească o soluție, deși fără procesele elaborate la care apelează etica. În condițiile unor sentimente contradictorii, credem că morala înseamnă găsirea celui sentiment care are întâietate. Iar acel sentiment este cel mai în măsură să definească poziția omului față de chestiunea în discuție.

În ceea ce privește etica, apreciem că, în materie de avort, demersurile pur teoretice, prin pierderea legăturii cu realitatea, nu duc la rezultatele dorite.

Cum reușește morala să se impună în aceeași formă unor mase mari de oameni? Răspunsul se află în caracterul social al omului. Trăind în societate, omul dorește să se integreze, să fie acceptat de ceilalți. Și atunci acceptă, uneori pur mimetic, o anumită concepție. Așadar, în principiu, morala este aceeași pentru mari mase de oameni pentru că oamenii sunt *educați* sau *se impregnează* de această morală. Dar, de asemenea, regulile de conduită ale unei anumite persoane pot fi diferite de ale celor din jur, atunci când individul descoperă că are o altă viziune despre modul în care ar trebui să se comporte. Aici intră în discuție moralitatea, ca atitudine subiectivă, spontană, a individului, față de o anumită conduită. Iar această moralitate poate, mai departe, să ducă la formarea unui sistem moral diferit de cel al majorității. Ceea ce am vrut să explicăm aici este *caracterul dinamic* al noțiunii de morală. Practic, morala se schimbă odată cu schimbarea relațiilor sociale, dar, mai ales, odată cu schimbarea percepției pe care oamenii o au despre modul în care ar trebui să se desfășoare relațiile sociale.

Așadar, sensurile celor trei noțiuni sunt foarte clar delimitate din punct de vedere al sensului lor filosofic. Totuși, deoarece chiar Dicțio-

narul explicativ al limbii române folosește cuvântul etică în calitate de echivalent al cuvântului morală¹, ne rezervăm dreptul de a folosit alternativ aceste cuvinte, cu sensul de *regulă de conduită acceptată*.

1.3. Valențele noțiunii de „morală”. Implicațiile acestora în stabilirea aspectelor morale referitoare la avort

1.3.1. Sensul laic al moralei, cu referire la avort

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, substantivul *morală* desemnează „ansamblul normelor de conviețuire, de comportare a oamenilor unii față de alții și față de colectivitate și a căror încălcare nu este sancționată de lege, ci de opinia publică; etică”².

Așadar, a analiza problema avortului din perspectiva moralei înseamnă a merge dincolo de reglementările legale și, făcând abstracție de acestea, să vedem cum privește *omul* avortul. Practic, înseamnă a vedea dacă un om, liber de constrângerile legii, aprobă avortul sau îl respinge, dacă are opinii foarte bine conturate sau dacă ezită.

Credem că pentru a înțelege perspectiva oamenilor asupra avortului trebuie analizată viziunea morală privind avortul, și nu modul în care legiuitorul a înțeles să reglementeze avortul. Pentru că nu întotdeauna legea arată ceea ce *cred* oamenii. Un act normativ ar trebui să fie, în primul rând, exprimarea unor considerente raționale, prin care statul încearcă să ofere toate posibilitățile de dezvoltare optimă a cetățenilor săi. Dar asta nu înseamnă că ceea ce este rațional și legal trebuie să fie în mod necesar și *moral*. Pentru că aspectul moral desemnează ceea ce oamenii cred că *ar trebui* să fie, nu neapărat *ceea ce este*. Și credem că ar fi posibil, la modul ideal, ca într-un stat în care avortul poate fi realizat absolut fără nicio restricție să se realizeze foarte puține avorturi, deoarece cetățenii consideră că e imoral să avortezi și fac tot posibilul pentru a evita sarcinile nedorite.

Evident că legislația *reflectă*, totuși, conceptele etice ale cetățenilor dintr-un stat. Mai ales în statele democratice, este de așteptat ca aleșii cetățenilor să ia măsuri care să reprezinte opinia majorității.

Dar oare toate concluziile raționale la care ajunge un om, prin extensie, o țară întreagă, sunt dublate de convingeri întime identice?

¹ A se vedea *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998.

² *Ibidem*.

Sau ar fi posibil ca un om, iarăși, prin extensie, o țară, să ia decizii care contravin, mai mult sau mai puțin, acelor sentimente firești privind morală, pentru a crea un spațiu de conviețuire cât mai rațional, cât mai *liber*?

Oare nu cumva toate concesiile făcute celor care susțin necesitatea avortului s-au realizat în ideea respectării libertății cetățenilor, libertatea fiind o premisă de bază pentru dezvoltarea individului? Oare nu cumva, într-un exces de sinceritate, toți oamenii ar recunoaște că sunt de fapt antiavort, deoarece altfel și-ar nega chiar propriul lor drept la viață?

Sau poate că a recunoaște dreptul la avort ar trebuie să fie opinia dominantă, pentru că înseamnă a recunoaște drepturile celorlalți, ca ființe umane *certe*, nu potențiale, de a decide în privința unor aspecte extrem de importante pentru cursul propriei lor vieți?

La aceste întrebări o să încercăm să răspundem în capitolul de față.

În conceperea acestei părți a lucrării am avut o provocare neașteptată. Fiind vorba despre tratarea unor chestiuni de morală, am crezut că vom putea prezenta, într-o manieră clară, aspectele considerate morale, respectiv pe cele considerate imorale. Un asemenea demers s-a dovedit însă imposibil de realizat, deoarece nu am putut găsi criterii clare care să stabilească ce e moral și ce e imoral în materie de avort.

Pentru a prezenta ce este moral în problematica avortului, trebuie analizate cele două opinii definitorii: opinia antiavort și opinia proavort. Provocarea apare însă deoarece susținătorii fiecărei concepții consideră că respectiva opinie este morală, și cea opusă, imorală, și aduc foarte multe argumente în sprijinul propriilor idei.

Înainte de toate, ar trebui să vedem dacă nu cumva conceptul de „morală” are sensuri diferite, dacă nu cumva poate fi privit din unghiuri diferite.

Și, într-adevăr, se pare că diferențele dintre ceea ce se consideră a fi moral, în cele două ideologii privind avortul, provin și din faptul că fiecare dintre acestea și-a conturat propriul sens al noțiunii de morală.

Astfel, susținătorii proavort înțeleg conceptul de morală ca fiind strâns legat de noțiunea de *autonomie individuală* și *alegere activă*. Conform acestor concepte, individul trebuie să aleagă, chiar dacă asta înseamnă să-și exercite în mod *agresiv* voința, intervenind în ordinea socială și naturală. A te comporta etic, într-o asemenea viziune,